

PELLO ZUBIRIA

Laborari txikien esnea txarra da multinazionalentzat

Munduaren Ipar aberatsak urtean 362 milioi tona esne ekoizten du eta Hego txiroak 337. Iparreko esne ia guztia kontrolatzea erdietsi ostean, multinazional erraldoiek orain Hegokoaren jabe egin nahi dute. Taktika guztiak dauzkate haizu horretarako: esne konpainia txikiak erosi, prezioak hondoratu, osasun estandarrak manipulatu...

ESNEA HERRITARREN ESKUETAN, aldarrikatzen du *Grain* aldizkariaren urriko zenbakiak. Grain elkarteak, beren buruez argitzen dutenez, “nazioarteko erakunde txiki bat da, helburutzat daukana baserritarrei eta mugimendu sozialei laguntzea bioaniztasunean oinarritu eta auzolanean kontrolatutako elikadura sistemak eskuratzeko borrokan”. Grainen fundatzaileetako bat Paul Nicholson bizkaitarra da, eta bigarren euskaldun batek, Aitor Urkiolak, darama elkartearen administrazioa Bartzelonatik.

Grainek gaztelaniaz *La leche en manos de la gente* titulatu duen moduan, *Soberanía alimentaria, biodiversidad y culturas* aldizkariak lerroburuok aurkeztu du gaia: *El gran robo de la leche. Cómo las multinacionales se apropian de la 'leche popular'*. Esne lapurreta handi bat gertatzen ari dela munduan, alegia.

Esne herrikoia? Hona zergatik. Jendearen oinarritzko jakia dena duela gutxi arte bere gisan funtzionatzen zuen kateak eskuratzen zien herritarrei: behi gutxi batzuk daukaten nekazarietatik biltzaile txiki-tara, hauek garraiatu hirietara eta karriketan saltzaile askok banatu, etxez etxe salduz edo denda txiki-tan. Herrialde aberatsetan sare hori sun-tsitzen ikusi dela ez da denbora asko.

Baina munduaren Hego txiroan eta garapen bidean dagoenean oraindik kate *informal* horrek bermatzen du esnea etxeraino iristea. Iparrean esne komertzio informala –zirkuitu estandarretik kanpo geratua– %10era ez da iristen, baina Hegoan %80k horrela eskuratzen du esnea. Hemen ari da irakiten esnearen gerra.

Munduko baserritar esne ekoizle askok ez dakiten arren, Kolonbian egosi da gudu handietako bat. Kolonbian 50.000 *jarreador* –esne saltzaile– ari da egunero esne partketan. Sarritan motoz garraiatzen dute marmita handietan oraindik herrialde hartan bizirik dirauten bi milioi ukuiluetatik hirietara. 40 milioi litro inguru. Esne gordina, familia bakoitzak etxean irakinaraziko duena.

2006an, ordea, Alvaro Uriberen gobernuak debekatu egin zuen pasteurizatu gabeko esnea garraiatu, saldu eta kontsumitzea. Mundu osoan esnekien kontrola osasun estandarrak ezartzearekin abiatu da, Euskal Herrian horrela desagertu dira –ez erabat– esne partitzaileak. Aldiz, arauak Kolonbian espero baino haserre handiagoa eragin zuen jendarztean. Agintariek dekretua atzeratu egin behar izan zuten lehenbizi, eta azkenean 2010ean dekretu berri bat erabaki, esne gordinaren salmenta onartuz.

Takashi Yamano japoniarrak bere blogean dauka Kenyako esne kooperatiba txiki honen argazkia. Wakulima Group Dairy *le-txeriaraino* egunean 20.000 litro esne ekartzen dituzte inguruko laborari txikiak bere marmitetan, gero bertatik Nairobiko hainbat saltzailek banatu dezaten. Farmers Helping Farmers (Nekazariak elkarri laguntzen, ingelesez) erakundeak babesten du Wakulimaren jarduna, salmenta informalarren eta transnazioalek munduan ezarri dituzten estandarren arteko erdibidea egiten ahalegintzen diren kooperatibetako bat denak. Denek aurre egin beharko diete Nestlé erraldoiari eta honek Tetrapack konpainiarekin Afrika osoan antolatu duen estrategiari: esne gordinaren salmenta ahalik eta azkarren debekatu, bertako kooperatibak erosi, eta ondoren eremu hori erabili subentzietatik bizi diren Europa eta Amerikako granjetako esnea sartzeko.

Grainek azaldu ditu esne gordinaren salmenta ez zentralizatuak munduko herritar txiroei dakartzkien abantailak. Elikagai oinarritzkoa edonoren esku jartzen du, prezio oso merkean, eta ia beti kalitate oso onekoa, behitegi txiki-tan ekoiztu dutelako, hein handi batean larrean bazkatu behietatik. Milioika nekazari txiki horretan dauka bizi-bidea. Baina inbertsore handiak jabe dituzten korporazio erraldoiekin egin dute topo.

Esne pasteurizatuaren dogma

Gaur hogeita konpainia handiek kontrolatzen dute esnekien munduko merkatuaren erdia. Beraiek prozesatzen dute planetako ukuiluetan jertzitako esne guztiaren laurdena. Suitzako Nestlé da zerrendan txapeldun, merkatu osoaren %5 berea duelarik: urtean esnekitan bakarrik 26.000 milioi dolarreko salmentak lortzen ditu.

Nestléren ondotik datoz bi korporazio frantses, Danone eta Lactalis, bien artean Nestlék baino gehixeago saltzen dutenak. Lehen 10en zerrenda osatzen dute Holandako FrieslandCampina, Zeelanda Berriko Fonterra, AEBetako Dean Foods, Arla Foods, Dairy Farmers of America eta Kraft Foods, Danimarka-Suediako Alra Foods eta Britainia Handiko Unilever erraldoiek.

batzuk hil ere egin ziren. Gobernuak konpainiako bi buruzagi heriotzara kondenatu zituen. Baina ezkutuan geratu da esne kutsatua saldu zuen San Lu konpainiaren ia erdiaren jabea Fonterra multinazionala zela eta pozoia Txinatik haratago barreiatu zela. Bangladeshen Nestléreren haurrentzako Nido marka ezagunean aurkitu zuten melamina, eta konpainia berak Taiwanen, Saudi Arabian eta AEBetan bertan saldatukoetan. Esne ziurra?

Erosketak ere zentralizatu nahi dituzte multinazionalok. Buruhauste handiegia da milaka baserri txikitako esnea biltzea, hobe megabehitegietan kontzentratzea ekoizpena. AEBetan 1970etik 2006a bitartean esnetan ari ziren baserriak %88 urritu ziren, Europak %70 galdu ditu 1975etik 1995era. Aldiz, zirkuitu laburrean funtzionatzen duen esnegintzak lanpostuak mantentzen ditu... lagatzen zaion tokietan.

Mega-behitegiekin bestelako buruhaustek ere heldu dira. Behi batek hamar pertsonak adina gorotz egiten duenez, 2.000 buru dauzkan granjak hiri batek adina hondakin sortzen du, gehienetan izugarri kutsakorrak, egoki kudeatuko ez direlako.

Hegoan esne saltzaile txikiak aurre egin nahian multinazionalen zabaltzeari. Eta Iparrean gero eta gehiago zirkuitu laburreko merkatuak eta esne gordina baliatzen. Esne gordina berriro? AEBetan horren inguruan bada gerra. Hurrengo NET HURBIL-en baterako gaia. ■

Ipar aberatseko merkatuak esnekiz leporaino daudenez, Hegoko merkatu berrien bila dabilta guztiak, Ameriketara, Afrikara eta Asiarara. Aurreikusita daukate alde batetik esnekien kontsumoa handitu egingo dela eta bestetik gero eta jende gehiagok erosiko duela supermerkatuetan.

Super eta hiperretara joko duten kaletar dirudunenak berenganatu dituzte herrialde horietan dagoeneko martxan dauden esne konpainiak erosiz. Argentinara, Brasilara, Txilara... urte gutxitan erdietsi dute moda ezartzea. Aldiz, bezero txiroen merkatuari esker esneketari txiki informalek biziraun ez dezaten, esne gordinaren izen ona zikintzea da taktika osagarria.

Herritarrei sinetsarazi nahi zaie behiaren errapatetik jertzita berehala eskuratutako esne gordin hori arriskutsua dela, osasun bermerik gabea. Hala desagertu zen Euskal Herriko kaleetatik, oraindik 4L zaharrarekin goizero atez ate tematzen diren baserriak bakanak salbu. Kanpaina horretan ari dira orain denetan, Txilen bezala Kenyara edo Txinara.

Kenyara zorionez unai txikien alde jokatu dute unibertsitateko irakasle batzuek, eta haien ikerlanek erakutsi dute esne libreak berme guztiak dauzkala. Txinara, berriz, alderantzizkoa gertatu zen, baina munduak ez du filma osorik ikusi.

Txinara 2008an 300.000 haur gaitu ziren melamina gehitutako esnea hartu izanagatik, bakan

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

zuri begira